

Ліба Н. С.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та фінансів
Мукачівського державного університету

Liba N. S.
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Mukachevo State University

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ FOREIGN EXPERIENCE OF REGIONAL POLICY

Анотація. У роботі розглянуто досвід реалізації регіональної політики ЄС та провідних країн світу, який пропонує відпрацьовану форму інституційної підтримки регіонального розвитку – агенції регіонального розвитку та їхні мережі. Вони ефективно співпрацюють із місцевою та центральною владою в ролі головних центрів стратегічного планування та супроводження проектів розвитку територій, забезпечують ефективну міжсекторну співпрацю влади, бізнесу, громадськості та створюють нове економічне середовище.

Ключові слова: регіон, регіональна політика, регіональний розвиток, промисловий розвиток.

Вступ та постановка проблеми. Україна – не перша і не остання країна, яка здійснює пошук механізмів і форм поєднання економічних інтересів держави та агентів адміністративно-територіальних утворень, що перебувають під її юрисдикцією. Потреба в критичному переосмисленні наявних концептуальних засад промислової політики регіонів на предмет їх «розв’язувальних здатностей» значною мірою зумовлена зміною режиму відтворення економічного життя в країні. У цьому насамперед доцільно розглянути світовий досвід наукових уявлень про місію (призначення) регіональної промислової політики, роль держави в її здійсненні, місце цієї політики в системі державного регулювання економічного життя суспільства, її взаємозв’язок із макро- та мікроекономічною політикою, механізми реалізації зазначеної політики [2, с. 32].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню та узагальненню проблем регіонального розвитку і управління цим процесом присвячені фундаментальні дослідження українських учених-регіоналістів. Зокрема, глибиною і широтою охоплення досліджуваних проблем характеризуються наукові праці О.М. Алімова, З.С. Варналія, Б.М. Данилишина, М.І. Долішнього, С.І. Дорогунцова, В.І. Куценко, Ю.П. Лебединського, В.К. Мамутова, В.Ф. Стоярова, В.І. Пили, Л.Г. Чернюк, М.Г. Чумаченка.

Недостатньо вивченими залишаються питання дослідження закордонного досвіду регіонального управління, його внутрішньої організації, оптимізації організаційних структур органів влади.

Метою даної роботи є вивчення та узагальнення світового досвіду та європейської практики регіональної політики з метою визначення можливостей для їх адаптації у вітчизняній системі регіонального управління.

Результати дослідження. Значення промисловості в економічному розвитку провідних країн світу сьогодні важко переоцінити. Саме промисловість забезпечує мультиплікативний ефект в економіці в цілому, формуючи попит на сировину, енергетичні ресурси, робочу силу, створюючи найбільші обсяги доданої вартості. Це відноситься як до великих, так і до середніх, а також малих економічно розвинених країн, «нових індустріальних країн», а також до країн, що розвиваються (рис. 1).

Для невеликих економічно розвинених країн Європи (Швеція, Нідерланди, Бельгія, Австрія, Данія, Фінляндія) характерний високий рівень розвитку окремих галузей промисловості, наприклад машинобудування, орієнтованого на експорт дорогих виробів високої складності. У кожній із цих країн є своя «візитна картка». Наприклад, у Нідерландів – це побутова електроніка «Філіпс», медичне устаткування; Швеції – автомобілі «Вольво»

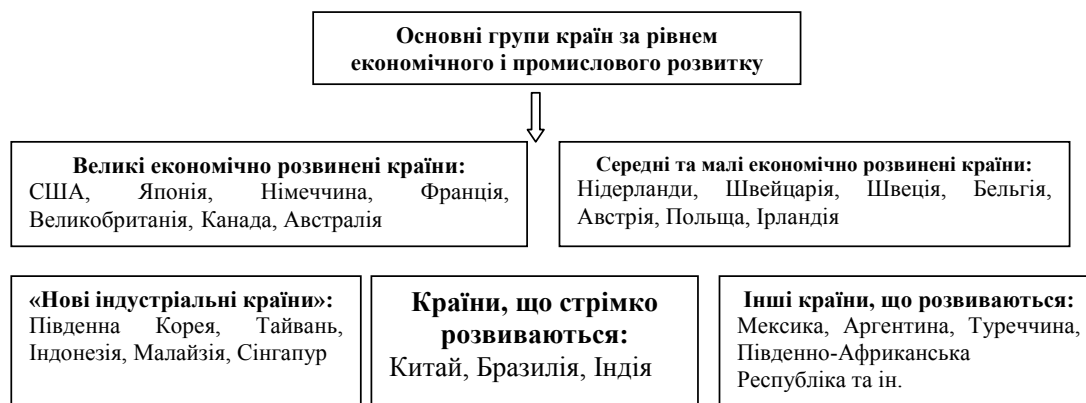

Рис. 1. Класифікація країн світу за рівнем економічного та промислового розвитку

і «Сааб»; Австрії та Бельгії – різноманітне промислове устаткування; Фінляндії – електроніка «Нокія».

Світовий досвід свідчить, що промислова політика набуває ефективності за умов раціонального визначення мети (стратегічних пріоритетів) та інструментів для її досягнення (табл. 1).

У більшості зарубіжних країн склалась триланкова система управління територіальним соціально-економічним розвитком. Поряд із центральними органами влади управлінською діяльністю займаються великі регіональні та локальні територіальні структури. Центральні органи територіального управління здійснюють макрорегулювання процесів соціально-економічного розвитку. Тут же формується законодавче середовище, що регламентує всю діяльність у сфері територіального управління [5, с. 17].

Регіональну політику в деяких країнах здійснюють спеціалізовані державні директивні або дорадчі органи. У Канаді діє комітет Кабінету Міністрів із питань економічного та регіонального розвитку. У США функціонує Президентська комісія з проблем федералізму, яка займається підготовкою аналітичних звітів і рекомендацій для президента та Конгресу, виробленням шляхів удосконалення федеративних відносин, координацією поточної діяльності федеральної адміністрації з питань удосконалення міжрегіональних відносин.

У практиці США накопичений значний досвід створення та функціонування агентств регіонального розвитку. Найбільш поширеною є така організаційна форма агентства регіонального розвитку, як державна інвестиційна корпорація. В основі її діяльності була покладена політика концентрації державних інвестицій, які спрямовувалися на розвиток міст, а останні, своєю чергою, здійснювали б позитивний економічний вплив на відсталу економічну периферію. Згодом від політики домінування державних інвестицій поступово перейшли до дольового фінансування регіональних проектів із боку федерального центру, регіону і місцевих громад, що сприяло об'єднанню всіх груп інтересів відносно цілей регіонального розвитку (ефект співучасті). Яскравим прикладом такої державної корпорації була Адміністрація долини Теннессі, діяльність якої стала хрестоматійною.

В Японії при Кабінеті Міністрів діють Економічна консультативна рада та Консультативна рада планування комплексного розвитку території. Керує ними прем'єр-міністр. Основним робочим органом у державному апараті Японії, що розробляє державну регіональну політику, програми і плани регіонального соціально-економічного розвитку, є Управління економічного планування.

У Швеції створюються державні регіональні компанії, які беруть дольову участь у реконверсії підприємств та організації виробництва нових товарів, підтримують малі й середні підприємства.

У Нідерландах створено п'ять державних компаній регіонального розвитку. Їх головна мета – удосконалення економічної структури регіонів і розв'язання проблем безробіття. Вони стимулюють розвиток власного потенціалу провінцій та посилення зв'язків між регіональною та національною промисловістю, надають допомогу малим та середнім підприємствам, приймають дольову участь у діяльності окремих фірм. Наприклад, завдяки діяльності компанії LIOF колишній шахтарський регіон Лімбург за 20 років перетворився в діловий і промисловий центр Європейського Союзу.

Особливість нідерландського досвіду полягає в тому, що на початку реконструкції регіону була створена спеціальна адміністрація з представників центрального уряду, провінції і муніципалітетів, яку розпустили, як тільки поставлені цілі були досягнуті. А компанія LIOF продовжує існувати, причому в її статутному капіталі частка центрального уряду складає 91%, частка провінції – 8%, частка муніципалітету – 1%.

У Бельгії створюються регіональні інвестиційні компанії, які стимулюють створення, реконструкцію та розширення приватних фірм, сприяють створенню нових державних компаній. Існують також регіональні корпорації розвитку, які управляють регіональними банками даних, підтримують секторальні інтереси і беруть участь в управлінні фірмами, які потрапляють у важкі умови.

Як свідчить світовий досвід, ефективне розв'язання проблем регіонів та підтримка їхнього розвитку вимагає законодавчого закріплення та реалізації системи цілеспрямованих заходів державного стимулювання регіонального розвитку. Так, стимулюючі заходи регіональної політики в усіх країнах Європейського Союзу регулюються відповідним законодавством, як правило, пов'язаним із заходами ЄС. У деяких країнах (в Італії, Німеччині та Іспанії) основні цілі регіональної політики закріплені конституціями.

Важливою нормою системи державного регулювання територіального розвитку в країнах ЄС є намагання врахувати соціально-економічні інтереси різних суб'єктів з урахуванням державних і регіональних пріоритетів. У зв'язку з цим застосовуються різні форми і методи стимулювання регіонального розвитку [3, с. 252].

Для України найбільш цікавим є досвід Франції та Польщі щодо впровадження контрактної форми стосунків між державою та регіонами.

Таблиця 1

Основні принципи промислової політики в розвинутих країнах

Країни	Мета	Інститути	Інструменти
Франція	Інтеграція національної промисловості в ринкове середовище ЄС	Міністерство промисловості пошти та зв'язку, Міністерство економіки, фінансів та бюджету	Міністерство промисловості, пошти та зв'язку, Міністерство економіки, фінансів та бюджету
Німеччина	Підвищення конкурентоспроможності в цілому, особливо наукоємного сектору. Денаціоналізація інфраструктурних галузей економіки.	Міністерство економіки, Міністерство фінансів	Податкова та бюджетна політика для впливу на регіональну інвестиційну складову. Стимулювання інвестицій у наукоємний сектор. Підтримка стратегічно важливих галузей (вугільної)
Великобританія	Підтримка конкурентоспроможності промисловості. Захист внутрішнього ринку	Територіальні департаменти з питань промисловості	Макроекономічне регулювання промисловості, підтримка наукоємного сектору
США	Підтримка конкурентоспроможності промисловості, захист внутрішнього ринку, експансія на зовнішніх ринках	Держрегулювання нарівні окремих штатів, місцеві органи управління	Переважне застосування непрямих інструментів, податкових, грошово-кредитних, бюджетних

Французькі плани регіонального розвитку (у формі контрактної угоди) є одним із засобів оптимізації розподілу відповідальності за регіональне планування між різними органами державної влади. Вони нормативно визначають адміністративну, правову та фінансову зацікавленість державної влади займатися розвитком країни (та її окремих регіонів) у середньостроковій перспективі.

Контракти планування мають універсальний характер, кожний регіон укладає такий контракт із державою на чотири роки (починаючи з 2000 р. – на сім років). Процес планування вміщує діалог між різними ланками управління та узгодження на кожному рівні між відповідальними органами. За змістом типовий контракт складається з обґрунтування спільної програми дій між державою та регіональною адміністрацією та узгодженої спільної програми на кілька років та фінансових зобов'язань, що включає: спільні цілі; конкретні цілі по регіонах та заходи з їх досягнення; зобов'язання по фінансуванню.

Кошти на регіональне планування спрямовуються міністерствами Франції за чотирма напрямками:

- розвиток фізичної інфраструктури;
- програми узгоджених дій, спрямовані на зони з особливими проблемами;
- освіта та наукові дослідження;
- підвищення зайнятості й поживлення економічного розвитку (поліпшення ділового середовища для малих підприємств шляхом надання грантів та консультацій).

Окрім того, у Франції багато років функціонує Міжміністерський комітет з проблем регіональних дій і впорядкування території, що приймає урядові рішення в галузі регіональної політики. У життя їх втілює Представництво з упорядкування території, голова якого підпорядковується безпосередньо прем'єр-міністру.

У Польщі діє Державна рада територіального розвитку. До її складу входять представники як законодавчої, так і виконавчої влади. До компетенції Ради входить підготовка пропозицій щодо формування державної регіональної політики, оцінок у галузі територіального планування.

Інституційне оформлення контрактної системи взаємовідносин між регіонами (воєводствами) та центральним урядом здійснюється через Закон «Про принципи підтримки регіонального розвитку», ухвалений у травні 2000 р., який має певні особливості, а саме:

- визначаються як заходи центральних органів, що підтримуються регіоном, так і заходи, що реалізуються регіональними органами і підтримуються урядом;
- рівноправний рівень сторін, що укладають контракт;
- гарантується доступ до будь-якої інформації, яка є у центральних органів виконавчої влади та у органів регіонального самоврядування, що стосується предмету укладання контракту;
- передбачається фінансова відповідальність сторін за невиконання умов контракту.

У Польщі функціонує три агентства регіонального розвитку національного рівня: Польське агентство регіонального розвитку, Агентство промислового розвитку, які координують дослідження з питань регіонального розвитку та допомагають втілювати програми на місцях; Національна асоціація агентств регіонального розвитку, на яку покладено освітні функції, зокрема: організація навчальних програм для урядовців регіонального та місцевого рівнів, проведення семінарів, круглих столів, обмін інформацією, консультації.

Взагалі, Польща протягом 90-х років стала лідером серед держав Центральної та Східної Європи за кількістю агентств регіонального розвитку (90% всіх зареєстро-

ваних там організацій). Особливістю польських АРР є їхня чітка прив'язка до адміністративно-територіального устрою. Крім того, більшість із них створена з ініціативи воєвод чи органів місцевого самоврядування за підтримки Польського агентства регіонального розвитку [4, с. 203].

В Угорщині основними завданнями регіональної політики визначалося сприяння розвитку ринкової економіки в усіх регіонах, скорочення нерівності між регіонами, стимулювання ініціативи на регіональному рівні тощо. Реалізація завдань регіональної політики знаходиться в компетенції Міністерства сільського господарства. Спеціальним інститутом національного рівня виступає Національна рада регіонального розвитку, інститутами регіонального рівня – регіональні ради розвитку, окружні ради з розвитку. Крім зазначених, до складу інститутів, які займаються питаннями реалізації регіональної політики, входять національні економічні палати, державні компанії на національному та локальному рівнях, фонди та наукові установи.

За координацію регіональної політики в Польщі боролися міністерства економіки, фінансів, праці й сільського господарства, а також департамент Комітету з європейської інтеграції Ради Міністрів Польщі. Однак питання вирішено було на користь Департаменту з питань регіонального розвитку, який було утворено при Міністерстві економіки та Комітету з регіональної політики при Раді Міністрів Польщі. Інститутами регіонального рівня є регіональні уряди, агентства регіонального розвитку.

В Естонії регіональна політика перебуває у віданні Міністерства внутрішніх справ, так як одним із головних завдань державної політики є збереження національної територіальної цілісності. Крім цього, завданнями регіональної політики Естонії є створення прийнятних умов життя в усіх регіонах, стимулювання оптимального економічного розвитку регіонів та ін. В Естонії існує Рада з регіональної політики, в якій представлено всі міністерства, адміністрації округів і органи місцевого самоврядування.

На відміну від інших країн ЦСЄ в Чехії було створено Міністерство регіонального (місцевого) розвитку (1996 р.), що свідчить про великий інтерес влади до питань регіональної політики. Поряд із ним функціонують Центр регіонального (місцевого) розвитку, Національний комітет програмування і моніторингу, економічного і соціального згуртування, які є спеціальними інститутами національного рівня, а також Регіональні уряди, регіональні комітети програмування і моніторингу, агентства регіонального розвитку, які представляють собою інститути регіонального рівня.

Реалізацією регіональної політики Болгарії займається Міністерство регіонального розвитку та громадських робіт спільно з Радою регіонального розвитку, яка є спеціальним інститутом національного рівня, та регіональними адміністраціями, які є, відповідно, інститутами регіонального рівня [1, с. 460].

Стратегічними орієнтирами сучасної регіональної політики в розвинутих зарубіжних країнах є такі:

- фокусування регіональної політики здійснюється на людей, їх навички та інноваційні можливості;
- регіони враховують невикористаний потенціал, шукають можливості для розвитку, а не лише розв'язують існуючі суперечності;
- стратегії регіонального розвитку включають заходи щодо вирішення питань сталого розвитку та добробуту людини, а не лише економічного зростання;
- заходи стратегії регіонального розвитку та підвищення конкурентоспроможності підкріплені відповідними фінансовими ресурсами і розподіляються переважно на конкурентній основі.

Висновки. Отже, практика багатьох країн світу, особливо Польщі, Франції, США, Канади, свідчить про ефективність планування економіки і територіального управління в умовах високорозвинених ринкових відносин.

Наведені приклади свідчать про велику різноманітність інституційних структур, про те, що в багатьох країнах питанням територіального управління, формування і реалізації державної регіональної політики надається велика увага.

Список використаних джерел:

1. Берегой Т.А. Інституційна структура реалізації регіональної політики у країнах Центральної та Східної Європи / Т.А. Берегой // Теорія та практика державного управління. – Вип. 4 (39). – С. 460–467.
2. Європейські принципи державного управління; пер. з англ. О.Ю. Куленкової. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 52 с.
3. Карпець С.Л. Світовий досвід управління регіональним розвитком / С.Л. Карпець // Вісник ЖДТУ. – 2008. – № 2 (44). – С. 252–258.
4. Луцишин Н.П. Формування інституційної структури регіональної політики в країнах Європи / Н.П. Луцишин // Регіональна економіка. – 2004. – № 3. – С. 199–208.
5. Чужиков В. Чеська модель регіонального розвитку / В. Чужиков // Економіка України. – 2004. – № 7. – С. 72–78.

Анотація. В работе рассмотрен опыт реализации региональной политики ЕС и ведущих стран мира, который предлагает отработанную форму институциональной поддержки регионального развития – агентства регионального развития и их сети. Они эффективно сотрудничают с местными и центральными властями в роли главных центров стратегического планирования и сопровождения проектов развития территорий, обеспечивают эффективное межсекторное сотрудничество власти, бизнеса, общественности и создают новую экономическую среду.

Ключевые слова: регион, региональная политика, региональное развитие, промышленное развитие.

Summary. The experience of implementation of EU regional policy and leading countries. Experience suggests an elaborate form of institutional support regional development – regional development agencies and their networks. They are cooperating with local and central inputs as the main centers of strategic planning and project development support areas ensure effective cross-sector cooperation between authorities, business community and create new economic environment.

Key words: region, regional policy, regional development, industrial development.

УДК [338.45:630*2](477)

Ліпич Л. Г.

*доктор економічних наук, професор,
декан інституту економіки та менеджменту
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки*

Волинець І. Г.

*здобувач,
старший викладач кафедри економіки та безпеки підприємства
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки*

Lipych L. G.

*Doctor of Economics, Professor,
Dean of the Institute of Economics and Management
Lesya Ukrainka Eastern European National University*

Volynets I. G.

*Researcher, Senior Lecturer of Economics and Security
of Enterprise Department
Lesya Ukrainka Eastern European National University*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

FEATURES OF MARKET OF FORESTRY DEVELOPMENT IN UKRAINE

Анотація. У роботі розглянуто методи математико-статистичного моделювання для визначення вектора і швидкості розвитку ринку лісового господарства України. Побудовано трендові моделі для виявлення тенденцій обсягів заготівлі, переробки та реалізації лісопродукції. Проаналізовано рівень стійкості ринку за допомогою коефіцієнтів варіації і апроксимації.

Ключові слова: математико-статистичне моделювання, трендова модель, коефіцієнт варіації, коефіцієнт апроксимації.